

DEK

DEMOKRATİK EĞİTİM KURULTAYI

1977

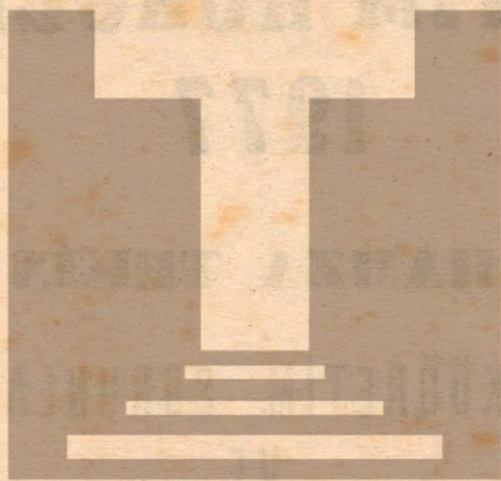
HAMZA TEKİN

İLKÖĞRETİM SORUNLARI
VE
ÇÖZÜM YOLLARI

- panel -

töb-der

TÜSTAV

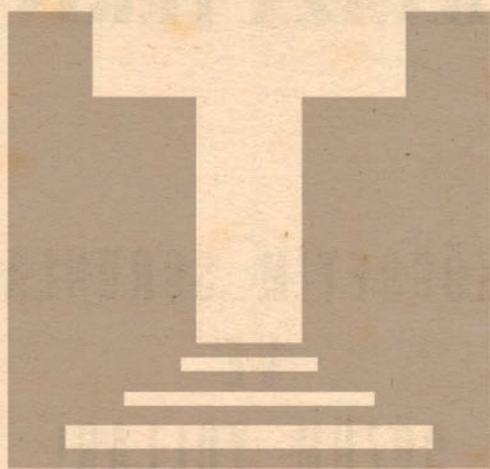
HAMZA TEKİN

**İLKÖĞRETİM SORUNLARI
— VE —**

ÇÖZÜM YOLLARI

TÜSTAV

**İLKÖĞRETİME ÖĞRETMEN
YETİŞTİREN KURUMLARIN
TARİHÇESİ**

TÜSTAV

ALKOPOLISE TÜRSTAV
TÜRSTAVIN TÜRSTAVIN
TÜRSTAVIN

İLKÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİREN KURUMLARIN TARİHÇESİ

Eğitim alanında devletin sorumluluğu eski türk-lerden bu yana gelenek haline gelmiştir. SELÇUKLU döneminde de (1071 - 1299), OSMANLI döneminde de (1299 - 1920) eğitim öğretim işi devletin sorumluluğu altında yürümüştür. Bunu daha iyi açıklamak için bu okulların geçişinden bugüne değin irdelenmesinde yarar vardır.

MEDRESELER :

Medreseler camilerin yanında camiye bağlı olarak kurulmuş okullardır. Medreselerde çocuklara, yeteneklerine göre ilköğretimden yüksek öğretime kadar öğretim yapılırdı. İlk üniversiteler olarak kabul edebileceğimiz medrese (13 Ekim 1065) yılında Bağdat'ta açılan NİZAMİYE medresesidir. Bu medreseden bir çok bilim adamı yetişmiştir.

Medreselerin onaltıncı yüzyıla kadar eğitim öğretim hizmetlerini tam olarak yerine getirmeye çalıştıklarını görmekteyiz. Onaltıncı yüzyıldan sonra medreselerin eski durumunu kaybettiğini, gittikçe bozulduğunu, rüşvet ve iltimasın medreselere girdiğini görüyoruz. Rönesanstan etkilenen Avrupadaki okullar Ortaçağın iskolastik düşünce zincirini kırarken medreselerin bu yeni düşünce akımlarına kapılarını sıkı sıkıya kapadığını görmekteyiz. Uygarlığın gelişmesine en çok katkısı olan matbaanın ka-

rınca yürüyüşü ile üçyüz yıl sonra memleketimize girdiğini görmek bile işlevlerini yerine getirmedi-lerine kanıttır.

ENDERUN MEKTEPLERİ (Seçkinler Okulu)

Enderun okulu, 1455 yılında devlet adamı yetiştirmek amacı ile II. Mehmet tarafından kurulmuştur. Enderun okulunda asalet, dil, din ayrıcalığı gözetilmeden, yeteneklerine göre bilim adamı, yönetici yetiştirildiğini görüyoruz. Birçok Osmanlı devlet adamı, bilim adamı, Enderun mekteperinden yetişmiştir. Enderun mektepleri 1908 devriminden sonra kapatılmıştır.

II. MAHMUT DÖNEMİ :

II. Mahmut zamanında, ilköğretimin yeniden ele alınıp geliştirilmeye çalışıldığını, 1824 yılında ilköğretimin mecburi ve devlet sorumluluğu altında olduğunu bildiren ferman yayınladığını, aynı fermanla Osmanlı devletinde ilk kez bir Milli Eğitim Bakanı atandığını görüyoruz.

TANZİMAT DÖNEMİ :

1839 yılında Meclisi Nafia Komisyonunca ilköğretim hakkında rapor verildiğini görüyoruz. Türkiye'de ilk kez erkek ilköğretmen okulu 16 Mart 1848 yılında (DARULMUALLİMİN) adıyla açılmıştır. Bunu 26 Nisan 1870 yılında açılan oğünkü adıyla (DARULMUALLİMAT) yani kız öğretmen okulunun açılması izlemiştir. Bu okulların programları okuma - yazma, matematik, tarih, coğrafya ve dinbilgisi gibi klasik dersleri içermektedir. Bu dönemde öğretmen okullarının gelişmesi sağlıklı bir grafik göstermemiş olup, 46'ya

çıkan okul sayısı «Genç Türkler» döneminde 20'ye kadar artmıştı.

Bu dönemde de okullaşmanın kırsal kesimlere dek yayılmadığını görüyoruz. Temel nedenin, yetişen öğretmen kırsal kesim koşullarına göre yetişemeyişleri, kırsal kökenli olmayışlarıdır. Bu durum, böylesi yetişen öğretmenlerin köye gidip çalışmalarını zorlaştırmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ

Cumhuriyetin ilk yıllarında geçmiş dönemde on-üçü erkek (13), yedisi (7) kız olmak üzere 20 öğretmen okulu devralmışız. 1923 - 24 öğretim yılında bu okullarda öğrenci sayısı 3990'dır. 1924 yılında öğretim süresi 3 yıldan 5 yıla çıkarılmıştır.

Yine bu yıllarda okulların kırsal kesime yayılması için devletin birtakım çabaları içinde olduğunu görüyoruz. 1926 yılında ortaokul çıkışlıları mesleki kurslardan (A Kursu) geçirerek köylere öğretmen yetiştirme çabasında olduğunu izliyoruz. Öğretmen olanları da (B Kursundan) geçirerek meslek içi eğitimleri sağlanıyordu. Devletin bu çabaları 1931 yılına dek sürmüştür.

Yine bu dönemin olumlu çabalarından biri de 1927 - 1928 öğretim yılında açılan KÖY MUALLİM MEKTEPLERİDİR. İlkokuldan sonra üç yıl öğretmen yetiştiren bu okullar birisi Kayseri Zincidere'de, diğeri Denizli'de açılmıştır. Ne yazık ki, bunlar da uzur ömürlü olmamış, 1933'de kapatılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında ilköğretimin yaygınlaştırılması için KÖY MUALLİM MEKTEPLERİ, A ve B

kursları, Millet Mektepleri, Halkevleri gibi atılımlar yapılmışsa da bunların başarıları sınırlı kalmıştır. Çalışmalar yalnız bunlarla da kalmamış, yerli ve yabancı uzmanlara Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısı incelettirilerek Türkiye'de nasıl bir eğitim yapısı oluşturulacağı hakkında raporlar alınmıştır.

KÖY VE KÖYLÜYE GÖRE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

Bu zamana değin öğretmen yetiştiren kurumlar, öğretmenin gideceği köyün sosyal, ekonomik yapısını inceleyip, nüfusun yüzde seksenini barındıran köyde neler olup bittiğini genç öğretmene öğretme zorunluluğunu duymamışlardır. Köyü bilmeyen, kasaba ve kent kökenli öğretmen de gittiği köyden hemen alınması için çaba göstermiştir. Bize köyün ekonomik, toplumsal, kültürel yapısını değiştirecek, köyün kalkınmasında önemli etken olabilecek öğretmene gerek vardır. Gerekli çabayı gösteren eğitimcilerimiz ta.. İkinci Meşrutiyetten bu yana gerekli uyarılarda bulunmuşlardır.

Bunlardan İsmail Mahir Efendi 1914 yılında Meclis Kürsüsünden özetle şunları söylüyordu : «Bu gidişle eğitim ve öğretim işini ancak 150 - 200 yıl sonra gerçekleştirebiliriz. Aşağıdaki şu tedbirler alınırca sanıyorum kısa zamanda eğitim öğretim işini halletmiş oluruz.

1 — Yurdun her ilinde, köyde ya da köye yakın arazi üzerinde bir tane öğretmen okulu açmalıyız.

2 — Okulun çevresindeki her köyden bir kız, bir erkek öğrenci alarak öğretmen yetiştirmeliyiz.

3 — Öğrenciler yetişirken, köylüler köylerine okul ve öğretmen evi yapmalılar. Böylece masrafları en aza indirerek yurdun her yanının okula, öğretmene kavuşacağını söylüyordu. O yıllarda savaşların yoğun oluşu, savaşa katılımız bu düşüncelerin gerçekleşmesini engelledi.

Yine 1916 yılında «MAARİFTE BİR SİYASET» adlı broşürlerinde İsmail Hakkı Baltacıoğlu da şunları söylüyordu :

«Öğretmen okullarında milli mefkure hakim değildir. Öğrenci, öğretmen olmaktan ziyade aydın olmayı düşürür. İşte bu zihniyet, bu şekilde yetiştirme, onları hayatta muvaffak edemiyor.

Öğretmen okuluna devam edenler hep şehir ve medeniyet zadesidirler. Köyde memleket ruhu ile ruhlanmamaktadırlar. Bizde öğretmen okulları cahil, medeniyetsiz köylüleri hükümet vasıtasıyla münevverleştirmek, medenileştirmek ihtiyacından doğmuş; medeni ve siyasi müesseselerdir. Tekamülleri milletten medeniyete değil, daha ziyade hükümetten millete doğru olmaktadır. Şehir öğretmen okulları bütün azamet ve üstünlükleri ile birer memur mektebi gibi yazar dururken, mezunlarını fakir, cahil köylere göndermeyi düşünmek pek yanlışdır. Öğretmen okulları, malûmatı şişkin ukalâ ve enayi öğretmenler yetiştirmekten uzaklaşmadıkça mahsuller ek-sik olacaktır.» Sonunda da «Biz nasıl mektep yapalım, yerine, 'köyü bizden nasıl mektep istiyor'u cevaplandırmalıyız» vurgısına varıyor.

Eğitimci ETEM NEJAT da «Terbiye-i İptidaiye Islahatı» adlı broşüründe şunları söylüyordu :

1 — Öğretmen okulları mutlaka idare ve sağlık şartlarının hepsine uygun olmalıdır.

2 — Öğretmen okulları binalarını şehirlerin içinde kurmak doğru değildir.

3 — Mektep geniş araziye sahip olmalı, açık hava terbiye ve tedrisatı tatbik olunabilmeli ve okunan ziraat dersleri toprak üzerinde, alet ve edavatla ameli ve ayani verilmelidir.

4 — Öğretmen okulunun içinde behamahal tatbikat mektebi bulunacaktır. Mektepteki hayvanlara iyi bakmak, tarlaları sürmek, mektep çiftliğini temizlemek, ziraat nöbetine girmek öğrencinin görevidir.» Bunların yanında şu görüşleri de ileri sürer : «Onlar eski muallimlerin yanına katıyyen gönderilmemelidir. Mekteplere ikişer üçer gönderilmelidir. Amirlik mutlaka kendilerinde olmalıdır.»

1924 yılında Türkiye'de eğitimle ilgili incelemeler yapan Amerikalı eğitimci John Dewey raporunda : Nüfusun çoğunluğunun yaşadığı köylülerin gereksinimleri gözönünde bulundurularak, tarıma önem verilerek öğretmen okulları açılmasını öneriyordu. Daha da ileri giderek, bölgelere göre öğretmen yetiştirmenin daha yararlı olacağını ileri sürüyordu. Raporun bir yerinde «Bundan başka Türkiye'de milli refah, tarım ameliyatının islahı ile sıkı bir suretle ilgilidir. Bu itibarla Türkiye maarifi için en mühim mesele, derslerin mevzuları köy hayatına iyice bağlı olarak bir nevi ilk ve ortaokullar açmaktır. Ancak bu suretle okulun faydası ameli şekilde belirmiş olur. Fakat bu neticenin elde edilmesi ancak bilimsel bir tarzda ve ihtimamla bu gayeye hizmet edecek öğretmen okulları açmakla sağlanabilir.

Bu gelişmeyi iyi izleyen, gelişimlerden sonuçlar çıkararak düşünceleri aksiyon haline koyan biri vardı. Onun için Şevket Gedikoğlu şöyle söylemekte : «Bu gelişim çizgisi üstünde ve 1933'te eğitimi iş ve meslek açılarından ele alan iş okulunda ve ilkelerinde eğitim-bilimsel işten, yeni okulun yeni öğretmeninden, üretici çiftçi sınıfının teknikle donatılmasından yana bir eğitimci belirmektedir. Mektep müzesi ve Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinden değerli bilim ve eylem adamı Tonguç «İş ve Meslek Terbiyesi» adlı kitabında, «eğitim sistemimizin yetersizliğini, uydu bir eğitimle gençlerimizi eğittiğimizi söyleyerek, eğitimi ni, % 80 nüfusunu köyde barındıran bir ulusun okullaşması eğitimi ve öğretimi köye ve köylüye göre olmalıdır. İstamlarına cevap vermeyen şeylerle ilgilenmezler. Verilen her şeyin işlerine katkısı ile ölçerler, böyleyse okullar iş okulu olmalıdır. İş eğitimine yer veren okullar köylülerin üretimini arttırarak ekonomik, politik yapısını geliştirecek şekilde olmalıdır» der.

TONGUÇ 1935 yılında İlköğretim Genel Müdürü olunca düşüncelerini gerçekleştirmek için harekete geçerek 1937'de ilk deneme okulunu İzmir Kızılçulluda açar. 1939 Yılına dek okul sayısını «3» e çıkarır. Denemelerin olumlu sonuç vermesi ile 17 Nisan 1940 da 3803 sayılı yasa ile de ilköğretim seferberliğinin devletçe halka yayılmasını sağlar.

1948 yılına dek 21 köy enstitüsü kurulmuş, bundan 15 bin köy ve 500 bin köy çocuğu etkilenmiştir.

KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞ YERLERİ

Köy Enstitüleri kurulurken şunlar gözönünde tutulmuştur :

1 — Enstitüler şehirden uzakta, çevresindeki köylerin merkezi yerinde kurulması düşünülmüştür.

2 — Öğrenci alınacak illerin merkezi yerde olması düşünülmüştür.

3 — Okul ve öğretmeni bakımından, hava ve su bakımından sağlık koşullarına uygun olması düşünülmüştür.

4 — Köy Enstitülerinin kurulmasında yer seçimi için eskiden kalma binalarda gözetilmiş, bulunmayan yerlerde de eğitime çadırlarla başlanmıştır. Okulların kurulmasında büyük gereksinme olan binalar, öğretmeni, öğrencisi, işçisi birlikte ve karınca gibi çalışarak kısa zamanda yapmışlardır. Bu çalışmalar, çevredeki köylere şu gerçekleri göstermiştir :

1 — Öğrenci tüketici olmak yerine çalışan, deney yapan, üretimin artması için modern araçlardan faydalanmasını öğrenen bir yurttaş,

2 — İçme suyundan kanalizasyonuna dek yapılmış modern bir köyün nasıl kurulduğunu gösteren bir yer olmuştur.

Zaten, amaç da sosyal, ekonomik ve politik yönden modern köy yaşantısının eğitim aracılığıyla yaratılması idi.

ÖĞRENCİ ALMA VE BRANŞLAR

Köy Enstitülerine 1937'den başlanılarak tamamen köylü kız ve erkek çocukları alındı. Beş sınıflı ilkokulu bitiren köylü çocukları yetismeyince boşluğu doldurmak için üç sınıflı, eğitimli okuldan mezunlarla 4 sınıflı okulu bitirmişler de enstitünün hazırlık sınıfı

fına alınarak yetiştiriliyordu. Öylece enstitünün 1. sınıfına, yetişmiş öğrenci hazırlanmış oluyordu.

KÖY ENSTİTÜLERİNDE PROGRAM

Köy Enstitülerinde uygulanan programı iki bölüme ayırmak gerek. Birinci bölümde 1937'den 1943 Yılına dek uygulanan program, ikinci bölümde ise 1943'ten 1947'ye dek uygulanan program.

1937 - 1943 yılları arasında her okul, uygulayacağı programı öğretim yılı başında, öğretmen kurullarınca hazırlar, hazırlanan program Milli Eğitim Bakanlığınca onaylandıktan sonra uygulanırdı. Uygulamada görülen aksaklıklar ertesi yılki programında giderilerek yeni program yapılırdı.

Yukarıdaki yıllar arasında programların her yıl değişmesinin nedenini özetlersek :

a) Köy Enstitüleri, yurdumuz ve dünyada ilk kurulup uygulamaya konmuş okullardı. Dünyada bir benzeri olmayan Köy Enstitülerine kopya bir programla başlamak, doğmadan ölmesi demekti. Onun için Köy Enstitülerinin temelini atanlar programını da kendiler hazırladılar.

b) Köy Enstitüleri ayrı ayrı özellikleri olan bölgelerde kurulmuştu. Genel bir programın uygulanması ilk kez deneneceği için çeşitli aksaklıkları da beraberinde getireceğinden uygulanamazdı. Bunun için her okul bölge özelliklerine göre programlarını yaptılar.

c) Aslında böyle bir okul ilk kez uygulamaya geçtiği için, program yapacak deneyimi olan elaman da yoktu.

Beş yıllık denemeden sonra, artık her yöredeki okulun özellikleri saptanmış, aksaklıklar giderilmiş olduğundan bakanlık tarafından merkezi bir Köy Enstitüleri programı hazırlandı.

KÖY ENSTİTÜLERİNDE DERSLER

Programa göre okutulacak dersleri üç ana bölümde toplayabiliriz.

- a) Kültür Dersleri.
- b) Tarım Dersleri ve Uygulamaları.
- c) Teknik (Sanat) Dersleri ve Uygulamaları.

Yukardaki derslerin haftalık ders saati sayısı kırkdört (44) tür. Yirmiiki (22) saati kültür derslerine ayrılmış, onbir (11) saati tarım derslerine, onbir (11) saati de teknik derslere ayrılmıştır.

Köy enstitülerinde, yıllık öğrenim süresi onbuçuk (10,5) ay, tatilse birbuçuk aydır. Klasik okullarda ise yıllık öğrenim süresi sekiz (8) ay, tatil ise dört (4) aydır. Köy Enstitülerinde beş yıllık öğretim süresinin ikiyüzyirmibeş (225) hafta; altı aylık klasik okullarınsa, öğretim süresi ikiyüziki (202) haftadır. Buna göre Köy Enstitülerindeki öğretim süresi klasik okullardan daha fazladır.

KÖY ENSTİTÜLERİNDE YETİŞEN ÖĞRETMEN, SAĞLIK MEMURU, EĞİTMEN

Köy Enstitülerinin kısa dönemde yetiştirdiği öğretmen, eğitimci ve sağlık memuru sayısını incelemiş olduğumuzda neler yaptığını daha iyi görmüş oluruz. Köy Enstitüleri 1942 Yılından 1952'ye dek onyedibinüçyüz kırkbir (17341) öğretmen, sekizbinaltıyüzyetmişbeş

(8675) eğitimci, binikiyüzkırsekiz (1248) sağlık memuru yetiştirmiştir. Bu hızla devam ettirilmiş olsaydı ilköğretimin sorunu 1960 yılına dek çözülmüş olacaktı.

KÖY ENSTİTÜSÜNDE DEVRELER :

- a) Kuruluş ve İlerleme Devresi, (1937 - 1946)
- b) Değişiklik Devresi, (1947 - 1950)
- c) Kapanış Devresi, (1950 - 1954)
- a) Kuruluş ve İlerleme Devresi : (1937 - 1946)

O zaman nüfusunun %80'i köylerde yaşayan ülkemizde, köylerdeki eğitim - öğretim çalışmaları şehirlere göre devede kulak kalır. 1935 istatistiklerine göre şehirlerde % 85'i ilköğretimden geçmiş, köylerde ise bu oran % 10,5 gibi durumda kalmıştır. Köylerdeki okuma - yazma oranı bölgelere göre ayrı bir acı gerçek.

Bu noktadan hareket edilerek geri bırakılmışlığın zincirini yeni denemelerle kırmanın yerinde olacağı kanısıyla (KÖY ENSTİTÜSÜ) denemesine girilmiştir.

1936 Yılında eğitimci kursları denemesi ile başlayan Köy Enstitüleri 1943 yılına dek deneme devresi geçirmiştir. Bu önce bağımsız olarak; sonra enstitülere bağlı olarak devam eden eğitimci kurslarına askerliğini yapmış ilköğretim mezunu erkeklerle, ilköğretim kızlar alınmıştır. 1947 - 1948 öğretim yılına dek 29 kız, 8640 erkek olmak üzere toplam 8669 eğitimci mezun etmiştir.

Kuruluş ve ilerleme devresinde bunlardan başka birçok olumlu çalışmaları olmuştur. Örneğin : Eğitimci için (EĞİTİM KILAVUZU) hazırlanmış, çev-

resellik ilkesine göre program geliştirilerek hazırlanmış. Yine ülkemizde ilk demokratik eğitim kurumu olarak açılan Köy Enstitüleri, öğrencilerini, bağımsızlığın ve özgürlüğün anlamını kazandırarak (iş içinde) yetişmelerini sağlamıştır. Müdürüyle, öğretmeniyle, öğrencisi ve işçisiyle el ele vererek bozkırın ortasında sınıfından yatakhanesine, ahırından kümesine dek modern okulları kurmuşlardır.

Köy Enstitülerini överek göklere çıkararak olduğu gibi, karşı çıkanlar da olmuştur. Bu tenkitler yine kuruluş ve gelişim devresine rastlar. Takdir edenler bir yana, tenkit edenlere dokuz yılda yapılan işlerle karşılık vermek yerinde olur kanısındayım. Bu devrede Köy Enstitüleri, yani dokuz öğretim yılında, mezunlarının donatım giderleri dahil 38.145.691 lira harcanmıştır. Bu giderle 20 tane Köy Enstitüsü kurulmuş, 723 tane bina yapılmış, öğrenci sayısı 15.529'a çıkarılmış, 5.525 öğretmen, 521 sağlık memuru yetiştirilmiştir.

Yine bu devrede karma eğitim üzerinde önemle durularak kız öğrencilerin sayısını artırmak için gerekli çarelere başvurulmuştur. Bunun yanında ilk öğretim davasını en geç 1957 Yılına dek halletmek için on yıllık plan yapmıştır.

b) Değişiklik Devresi (1947 - 1950) :

1946 - 1947 öğretim yılından 1949 - 1950 öğretim yılları arasına değişiklik devresi diyebiliriz. Yalnız bu devrede Köy Enstitülerine bir tane daha eklenerek sayısı 21'e ulaşmıştır. Bunun dışında olumlu gelişmeler olmadığı gibi düzende gerilemeler başlamıştır. Örneğin; öğrenci sayısı 15.529'dan 12.809'a düşürül-

müş ,kız öğrencilerin alınmasında açık bir gerileme görülmüştür.

Yapılan bir değişiklik de öğretmenin ücretten maşa geçirilmesidir. Bununla öğretmeni canlı ve cansız üretim için donatılmasından vaz geçilmesi; Köy Enstitülerinin, köy okulları ve mezun ettiği öğrencileri ile ilgilenmekten vazgeçmesi gibi. Yasada, programda, yönetmelikte değişmeler etkisini göstermiştir. Tarım ve sanat alanındaki değişmelerle öğrencinin yapacağı işleri, miteahhitlere, okula fazlaca alınan işçilere yaptırılmaya başlanmıştır.

Öğrenci alımında da değişiklikler olmuştur. Eski-den % 100 köy çocukları alınırken yapılan değişiklik-le, bu oran % 75e düşürülerek % 25 de şehirlere ayrıl-mıştır. Bu değişiklikte köy çocuklarının gireceği tek okul da elinden alınıyordu. Yine önemli değişiklikler-den birisi de karma eğitime son verilmesidir.

Yapılan değişiklikler bunlarla da kalmamış, Köy Enstitüleri çevresine kapıların sıkı sıkı kapatılarak köy okulları ile, çevresinin problemleri ile, mezunları ile ilgilerini keserek yardım yapamaz duruma geril-miştir.

Okuldaki işlikler, kitaplıklar kapatılarak, öğren-ciler sınıflara kapatılmaya çalışılmıştır. Bu devrede gönderilen idareci ve öğretmenler özellikle seçilerek gönderilmiş, onlar da kraldan çok kralcı kesilerek Enstitüleri yozlaştırmak için ellerinden gelen çabayı göstermişlerdir. Örneğin : Kızıl renk aramak için ki-taplıktaki kitaplar tek tek taranmış, mahzenlerdeki tozlu evraklar taranmış, kısacası «öküz altında buza-ğı aranmıştır.»

c) Kapanış Devresi (1950 - 1954) :

Değişiklik devresinde yapılan değişiklikler, bu devrede yapacak pek bir şey bırakmamıştır. 1950 iktidar değişikliği Köy Enstitülerinin kapatılması için en büyük gelişim olmuştur. 1952 - 1953 öğretim yılında öğrenim süresi 6 yıla çıkarılarak öğretmen okulları ile birleştirilmiştir. Yasal olarak da 27.1.1954 Yılında çıkan 6234 sayılı yasa ile de kapatılmış oldu.

İLKÖĞRETMEN OKULLARI :

1952 - 1953 öğretim yılında yarası çıkmasa da Köy Enstitüleri kapanarak 27.1.1954 yılında çıkan 6224 sayılı Yasa ile ilköğretmen okuluna dönüştürülmüş oldu. 1972 - 1973 öğretim yılında da öğretim süresi birer yıl artırılarak üç yıllıklar dört, altı yıllıklar da yedi yıl oldu.

Ülkemizde ilköğretmen okulları biçimsel olarak iki tip arz etmektedir. Birisi ilkokul mezunu alan ilköğretmen okulları ki eski Köy Enstitüleridir. Öbürü ise ortaoul mezunu alan kasaba ve şehirlerde kurulmuş olan öğretmen okullarıdır.

1973 - 1974 istatistiklerine göre yurdumuzda toplam 89 tane ilköğretmen okulunun bulunduğunu görmekteyiz. Bunlardan 28 tanesi 7 yıllık ilköğretmen okulları, 61 tanesi ise 4 yıllık ilköğretmen okullarıdır. 1949 yılından 1973 yılına dek, yedi yıllık öğretmen okullarına altı tane daha eklenerek 28'e ulaşırken, aynı yıllarda eskilerine 56 tane daha eklenerek 61 tane olmuştur.

Sayısal olarak artışını açıklamaya çalıştığımız ilköğretmen okullarının aşağıda açıkladığımız ne-

denlerden dolayı istenilen nitelik ve nicelikte öğretmen yetiştirmek hemen hemen olanaksızdır.

ÖĞRETMEN YETERSİZLİĞİ

Öğretmen yetersizliği tüm okullar için başlıca sorunlardan olmakla birlikte, öğretmen yetiştiren ilköğretmen okullarında en önemli sorundur. İlköğretmen okulları da öğretmen eksikliğinden tam kadro ile çalışmamaktadır. Öğretmen atanmasında da yanlış politika uygulanarak, kendini mesleğine adanmış, bilgili, tecrübeli öğretmenler atanması gerekirken gerekli tecrübeden yoksun yeni mezunlar atanmaktadır. Bu da öğretmen yetiştirme sorununa gereği gibi önem verilmediğini kanıtlar.

ÖĞRENCİ DURUMU

Öğretmen yetiştiren kurumların, olumsuz yönde etkilendiği sorunların birisi de öğrenci kaynağıdır. İlköğretmen okullarının çoğunun ortaokul mezunlarını alması köylü çocukları için büyük bir talihsizlik olmaktadır. Köyden mezun olan çocukların çoğu olanaksızlıklar nedeniyle çok azı ortaokula gitmektedir. Gidenlerin çoğu da türlü olanaksızlıklar yüzünden okulu bitirememektedirler. Bitirenler şayet yatılı lise ve kolejleri kazanamazsa öğretmen okuluna gitmemektedirler. Yoksul çocuklarının ilköğretmen okullarını seçmelerinin bir nedeni de kısa yoldan bir meslek edinmektir. Yedi yıllık öğretmen okullarına köylü çocuklarının alınması, şehir ve kasaba çocuklarına oranla daha az olmaktadır. Nedenlerini şöyle sayabiliriz : Birleştirilmiş sınıfta yetişen çocukla, tek sınıfta, tek öğretmende yetişmiş çocuğun arasında

büyük bir ayrıcalık olduğu açıktır. Örneğin 1972 - 1973 öğretim yılında okulunun birinci sınıfına başvuran köy ilkokul mezunu 98.742 öğrenciden 2.257 öğrenci ancak kazanabilmiştir. Buna göre başvuran öğrencilerden ancak % 2,3'ü ilköğretmen okuluna girebilmektedir. Yine köy ilkokullarından mezun olan kız çocuklarımızın değil okuması, okumak için başvurusu bile düşük... 1972 - 1973 öğretim yılına göre öğretmen okuluna 24.398 kız öğrenci başvurmuş, ancak 739'u girebilmiştir.

PROGRAM

Cumhuriyet kurulduğundan bu yana okullarımızın çoğunda zaman zaman programlarında değişmeler olmuştur. İlköğretmen okullarında ise program değişikliği pek olmamıştır. Örneğin ilköğretmen okullarında 1953 Yılından bu yana 24 yıldır hemen hemen hiç bir değişikliğe rastlanmamaktadır. Yalnız öğretim yılı artırıldığında, yeni dersler konduğunda bunlarla ilgili konular eklenmiştir.

İlköğretmen okullarında öğrencilerin teorik bilgilerle donatılması tek amaç olarak düşünülmüş ve bu gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Sayın Şevket Gedikoğlu bu durumu Devrimci Eğitim Şurasında şöyle açıklamaktadır :

«Programda nelerin ve biraz da nasıl öğretileceği belli olmakla beraber, ne yolda, nelerle ve niçin öğretileceği, hayatla olan ilişkisi, bilgiyi hayata aktarmanın önemi, gerekliliği, doğal ve toplumsal gerçekler, ekonomik koşullar ve sonuç üzerinde durulmamış, tedbirleri uygulama olanakları sağlamamıştır». Evet, ilköğretmen okulu programında geçerliliği olan bir-

takım ilke er alınmıştır. Ama uygulanmayarak kitap-
larda kalınaya mahkûm edilmiştir. Örneğin, ilköğ-
retmen okulları programının ilkelerinde :

a) Öğrenciler «pedagojik sorunlar üzerinde»
intelemeleer yapmalıdır.

b) Öğretmen okulları «ilkokullarda görevli öğ-
retmenlerin mesleki gelişmelerine yardım eden bir
eğitim kurumu» olmalıdır.

c) Öğrenciler «araştırmacı, yapıcı ve sanatsever»
olmalıdırlar.

ç) Öğretmen okulu gerçek bir topluluktur. Öğ-
renciye geniş ölçüde bir etkinlik, iş ve yaratma imkân-
ları sağlayan canlı bir çevre olmalıdır.»

d) «Öğretmen okullarında pratik bilgilere ve ma-
haretlere önem verilir.»

e) Öğretmen okulu hayata sıkı sıkıya bağlan-
malıdır.

f) Okul, öğretmen adaylarına metotlu, verimli
çalışma yollarını öğretir. Onları tenkidi düşünmeye
sevk eder.

g) Her öğretmen okulu, çevresinin bir araştır-
ma merkezidir.

ğ) Öğretmen okulları, mezunları ile daima ilgi-
lenir denilmektedir.

Köy Enstitüsü denemesinden yararlanılarak sap-
tanan bu eğitim ilkeleri alındığından bu yana bir te-
kinin bile gerçekleştirildiğini söylemek güç olsa ge-
rek. Çünkü, kapılarını çevresine sıkı sıkı kapayan,

yalnız okul içine kapanan, teorik bilgileri ezberlemekten başka bir şey yapmayan, doğal ve toplumsal sorunlarla ilgilenmeyen bir okulda, ilkelere göre eğitim öğretim olanağı olamaz.

Özellikle yukarda saydığımız ilkelerin; şehirlerde, binadan, işlikten, araçtan, uygulama bahçesinden yoksun, «tek mühür, tek müdür» esprisiyle kurulmuş olan öğretmen okullarında uygulanamaz da.

Programdaki iş ve ev işi dersleri adıyla yer alan beceri dersleri, uygulama alanı olmayışından sınıf dersleri haline gelmiştir. Bu nedenle programdaki ilkeler bir fantaziden öteye geçememiştir.

Hızla gelişen dünyaya uyum sağlamanın tek yolu yeni gelişmelere uyabilmekle olur. Oysa ülkemizde çağın gerisinde kalmak için çaba harcanmaktadır. Her şey gibi öğretim programları da böyle olmuştur. Halbuki öğretim programlarının sürekli gelişim içinde olması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Oysa merkezîyetçi ülkelerde bile çerçeve programlar ele alınıp geliştirilerek uygulanmaktadır, gelişen çağın koşullarına göre. Bizde ise üst makamlarca düşünülmedikçe programlarda geliştirilme değil, değiştirilme olanağı dahi yoktur.

Oysa programları geliştirmek de bir noktada yeterli değildir. Çünkü, hayata geçirilmeyen, iş ve esere çevrilmeyen programlar yeterli değildir. Program denli iyi olursa olsun programda saptanan amaçlar, ilkeler ve görüşler, inançsızlık, alışkanlıklara bağlılık ve diğer tutumlar nedeniyle uygulanamamaktadır. Bunun için de öğretmen yetiştiren kurumlarda 19. Yüzyılın yöntemleri uygulanmaktadır. İş,

deney, gözlem, etkinlik yolları uygulamıyor desinler kabilindendir. Bu işte, yanlış öğretmen ve idareci atanmanın da rolü vardır. Bilgili, tecrübeli çalışkan öğretmen yerine, yeni mezun, beceriksiz kişileri politik nedenlerle atayınca elbette çağdaş eğitim anlayışını hazmedemeyip geri kalmamız ortaya çıkmaktadır.

YÖNETMELİKLER

Öğretmen okullarının yönetmelikleri emredici bürokratik amaçlara göre saptanmıştır. Demokratik bir eğitimle, demokratik düzen içinde toplumun önderi öğretmeni yetiştirme yerine, uydu bir kişiliğe sahip öğretmenler yetiştirmeyi amaçlayan bir yönetmelikle yönetilmektedir. Oysa öğretmeni toplumda kişilik sahibi kılabacak, görev ve hak esaslarına, işbirliğine dayalı, yetki ve sorumluluklarını bilen kişiler olarak yetiştirilmesi gerekir. Oysa cezalardan yapılacak işlere kadar emredici olan yönetmeliklerle idare edilmektedir.

BİNA VE EĞİTİM ARAÇLARI

Başta da değindiğimiz gibi öğretmen okullarının çoğu bina ve eğitim araçlarından da yoksundur. Değil gelecekteki program ve yönetmeliklerin, bugünkü program ve yönetmeliklerin bile uygulanması olanaksız. Çoğu il merkezlerinde derme çatma binalara, 200 ilâ 250 öğrenci mevcudu ile öğretmen okulları açmalı iyi seçilmiş bir yol değildir. Çünkü, okulların pahalıya mal olmaktadır. Eğitim ve öğretim araçlarının yeterli düzeye çıkarılması güçleşmektedir. Bu nedenle baklediğimiz nitelikte öğretmen yetiştirilmemektedir.

ÖĞRETMENİ İŞ BAŞINDA YETİŞTİRME

Çağımızda her şey hızla geliştiğine göre, eğitim öğretim yöntemleri de çağa uygun olarak gelişmektedir. Programlar da bu gelişmeye ayak uydurmak mecburiyetindedir. Öyleyse değişen yöntem ve programa göre öğretmeni iş başında yetiştirme zorunluluğu vardır. Bu geliştirmeyi iki grupta ele alabiliriz:

- a) Günümüzdeki ve gelişen eğitim akımlarını kurs ve seminerlerle öğretmene verebiliriz.
- b) Öğretmene işbaşında yardımcı olmak yani denetim ve rehberlikle.

KURS VE SEMİNERLER

Bizde öğretmeni yetiştirmek için ötedenberi kurs ve seminerler düzenlenmektedir. Yalnız, bu konudaki çalışmalar sistemleştirilmiş bir plana göre yapılmamaktadır. Bundan dolayı ilköğretimde çalışan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu kurslara katılmadan emekli olmaktadır.

Gerçi Milli Eğitim Bakanlığı (EĞİTİM BİRİMİ) adıyla bir örgüt kurmuş, bir de 1961 Yılında çıkan 222 sayılı (İLKÖĞRETİM VE EĞİTİM) Yasasıyla da öğretmeni, kendi kendine seminerler yapmakla geliştirmek istemişse de, ekonomik olanaksızlıklar ve iyi programlanmamış olması nedeniyle başarılı olmamıştır. Bununla beraber yaz tatillerini bu işe vermiş öğretmene herhangi bir yararı da olmamıştır.

Her öğretim yılı başında ve sonunda yapılan seminerlerin de hiç bir yarar sağlamadığı bilinen açık bir gerçektir. Öğretmenin zamanını boş yere harcamaktan öteye bir yararı olmamıştır.

DENETİM VE BERABERLİK

Günümüzde denetim şekli değişmesine rağmen ülkemizde denetim işinde hâlâ eski yöntemler geçerliliğini korumaktadır. Üstün bilgi ve yetenekleri ile öğretmene eğitim ve öğretimde, idarede, öğretmenin çeşitli sorunlarında yardımcı olması gerekirken, tam olarak sağlanamamaktadır.

Bakanlığın ters tutumu yüzünden bu konuda yetkili kişiler yerine, meslekte zayıf kişiler müdür olarak atandığı için müdürlerden yararlanılmamaktadır.

İlköğretim müfettişleri ise bölgelerinde öğretmen çokluğundan her öğretmene yılda bir ya da iki kez uğrayabilmektedir, o da iki üç saatlik bir zaman içinde öğretmenlerle birlikte olmaktadır. Bu kısa süre içerisinde müfettişler de öğretmenin yıl içindeki başarısını kendi ölçülerine göre değerlendirip bir daha uğrayamamaktadır.

Aslında rehberlik yapacak kişilerin mesleki ve kültür formasyonu ile karakter ve kişiliği ile öğretmenlere örnek olacak üstün kişiler olması gerekir. Oysa yeteneksiz kişilerin getirilmesi çeşitli olumsuzluklara yol açmaktadır. Örneğin mesleki tartışmalarda kültür ve kişiliklerine güvenemeyen rehberler öğretmenlerden daima kaçmakta, kişisel kaptisleri yüzünden öğretmeni tedirgin etmektedirler. Bu yüzden türlü cezalar almış öğretmenin sayılamayacak kadar çok olduğunu bilmeyenimiz yoktur.

ÖĞRETMENİ YURT DÜZEYİNDE YERLEŞTİRME

Öğretmenin yurt içindeki dağılımı dengesizdir. Hele bölgeler arasındaki denge alabildiğine olumsuzdur. Atamalarda bu olumsuz gidiş yüzünden kimi yerde öğretmene okutacak sınıf bulunamazken, bazı okullarda yıllarca öğretmen yüzüne hasret kalınır. Bir de bunlara idareciler eklenince eğitim ve öğretimdeki plansızlığımızın sırttığı açıkça görülebilir.

Öğretmen yer değiştirmeleri zamanında olmadığı için öğretime büyük zararlar vermektedir. Öğretim yılı başından, sonuna kadar süren yer değiştirmeler hem öğretmene, hem de ülkeye zarar vermekten başka bir şey değildir. Hele politikacıların isteği üzerine öğretmeni mağdur etmeler ülke açısından önlenmesi olanaksız zararlar doğurduğunu hiç kimse inkâr edemez.

Programın ilke ve amaçlarında açıkça saptanan ülke sorunlarını yeraltı ve yerüstü kaynaklarını işleyen, korunması için çalışan, bunları halkına mal etmek isteyen öğretmenin çalışmalarından ötürü çeşitli cezalara çarptırılması, zarara uğratılması öğretimde güvensizlik uyandırmaktadır.

Tüm olumsuzluklara rağmen öğretmen bilmezlikle, gerilikle, yenilmez güç olarak mücadele etmeye devam edecektir. Ve etmektedir. Bunun böyle bilinmesi gerektir.

LİSANS ÖNCESİ EĞİTİM ENSTİTÜLERİ

1739 sayılı «Milli Eğitim Temel Yasası»nın 43. maddesinde; öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim

ve bunlarla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir» diye tarif edilmekte ve öğretmenlik için yüksek tahsili şart koşmakta, yüksek öğrenimi de «LİSANSÖNCESİ - LİSANS - LİSANS-ÜSTÜ» öğrenim olarak üçe ayırmaktadır. Aynı yasanın 48 inci maddesinde öğretmenleri işbaşında yetiştirmek ve yüksek öğrenimlerini sağlamak için, yaz okulları, akşam okulları açarak, kurslar ve seminerler düzenlenilerek yüksek öğrenimleri sağlanır denilmektedir.

IX. Milli Eğitim Şûrası 1974 tarihli toplantısında yasanın 3. maddesi doğrultusunda alınan kararı şöyle açıklamaktadır : «Milli Eğitim Temel Yasası, öğretmenliği; devletin, eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan bir ihtisas mesleği olarak tanımlamış ve öğretmenlik mesleğine hazırlığın «genel kültür» «özel alan eğitimi» ve «pedagojik formasyon» ile bağlanmasını hükme bağlaması suretiyle hangi kademe olursa olsun formasyonunda eşitlik getirmiştir. Denilmekte ve bu hükümlere göre, temel eğitim ve ortaöğretim öğretmen adaylarını pedagojik formasyon bakımından eşdeğerli sınıfların gereğine göre yetiştirmek gerekir.» denilmektedir.

1739 sayılı yasa ve IX cu Eğitim Şûrasında alınan tavsiye kararlarının ışığı altında 27.3.1974 tarih ve 191 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla ilköğretmen okullarının ikinci devresinde 1973 - 1974 öğretim yılında, birinci sınıftan başlamak üzere takviyeli lisans programı uygulanmaya başlanmıştır. Böylece öğretmen okulları da kapanarak yerini öğretmen liseleri ve lisans öncesi eğitim enstitülerine bırakmış oldu.

LİSANSÖNCESİ EĞİTİM ENSTİTÜLERİNDE ÖĞRENCİ DURUMU

Lisansöncesi eğitim enstitülerine lise, öğretmen lisesi mezunları alınmaktadır. Buna göre, alınacak öğrenciler merkezi sınav sisteminde almış olduğu puanlara göre klasik lise ve öğretmen lisesi farkı gözetilmeden alınmaktadır. Bize göre şakıncalı yanı çok büyük olmaktadır. Şöyle ki, öğretmen okulu programı ile klasik lise programı farklı olduğu için lise mezunu öğrencinin okula girme şansı daha kuvvetli olmaktadır. Öğretmen olarak hayata atılma hevesi ile giren öğrenci, öğretmen lisesinden mezun olunca eğitim enstitüsüne doğrudan giremediği için sınavı kazanamayınca küskünler ordusuna katılacaktır. Yine büyük mahzurlarından birisi de öğretmen kitlesini orta zekâlılardan meydana getirmesidir. Çünkü, klasik liseden mezun olan çocukların az puan tutturarak orta zekâlıları, lisansöncesi eğitim enstitüleri düşük puanla aldıkları için bu okullara girecektir.

Saymaya çalıştığım başlıca mahzurlarından dolayı öğrenci alma şekli bize göre hatalı olmaktadır.

BİNA DURUMU

Bugün şehirlerde derme çatma binalarda tüm araç ve gereçlerden yoksun olarak açılmış öğretmen okulları tam öğretmen yetiştiremezken aynı binalarda «Eğitim Enstitülerinin» açılışı doğru değildir. Yetiştirecek öğrenci, araştırma yapacak çevre ister, laboratuvar ister, yeterli bina ve uygulama bahçesi, atölye ister, daha önemlisi ders araçları ister, bunlar olmayınca da adı okul, kendi okulcuk olur.

ÖĞRETMEN DURUMU

İki yıllık eğitim enstitülerinde çalışan öğretmenler, öğretmen lisesinde çalışan öğretmenlerdir. Başka kaynaklardan öğretmen bulunamadığına göre öğretmen sorunu da önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu okullara mesleğinde başarılı, kendini eğitime adanmış, demokrat öğretmenlere gerek vardır, bugün eğitim enstitülerinin durumu hiç de iç açıcı değildir. Politik nedenlerle atanan yeni mezun öğretmenlerin başarısızlığından dolayı yetişen öğretmenler halka yarar yerine zarar vermektedir. Onun için öğretmen açığını kapatmadan yeni yeni eğitim enstitülerini açmak, Türkiye'de eğitimi amaçlarından saptırarak kurulu düzenin kapıkulunu yetiştirmiş oluruz.

İLK ÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SORUNU TOPLU ELEŞTİRİSİ

Türkiye, dünya gelişme sürecindeki yeri itibarıyla geri bırakılmış bir ülkedir. Gelişme yöntemi olarak da geri, çarpık bir kapitalizm, «karma ekonomi modeli» adı altında benimsenmiştir. «Ne idüğü belirsiz, etiğinden bellidir.» diye tanımlanabilecek bu modelin geniş halk yığınlarından yana olmadığını göstergelerini burada sayıp dökmeye bile gerek görmüyorum.

Tanımlanması bile mümkün olmaz gibi olan kapitalist Türkiye ekonomik sisteminin sadece eğitim yapısı üzerindeki görünümüne kısaca bakmayı yararlı görüyorum. Türkiye'de okuma - yazma oranı, ilköğretimde okullaşma, programlar, araç ve gereçler, kullanılır yöntemler, eğitim emekçilerinin durumu-

nu, eğitim teknolojisinden yararlanma değineceğim konuların başlıcalarıdır.

Kimi ülkede beş - on yılda çözümlenen okuma - yazma öğretim işi, cumhuriyetin kurulduğundan bu yana ancak % 58'e ulaşabilmiştir. O da «ordunun yardımıyla, kaldı ki kendisini okur - yazar sayan yurttaşlarımızın çoğu da mektubu bile okuyup yazmayı zor becermektedir.

İlköğretimde zorunlu öğrenim çağında olduğu halde bir milyonun üzerinde çocuğumuz alfabe öğretiminden bile yoksundur. Bu otuzbin (30.000) öğretmen ve otuzbin (30.000) derslik gereksinmesidir.

Bir de okul çağı çocuklarının ikili - üçlü öğretim sorunları vardır. Normal öğretime dönüş için en az altmışbin (60.000) dersliğe gereksinme vardır. Özellikle okullaşmanın % 75'ten yukarı geçmediğini görüyoruz.

Programlar, amaç, ilke, içerik, araç, gereç, yöntemler açısından hiç de çağın gereklerine uygun bir çözüm getirecek yapıda değildir. Bir tek örnek bu yargımızı kanıtlamaya yeterlidir. Vatandaşın devlete karşı görevlerini belirten bir «ilkokul müfredat programı» devletin vatandaşlara karşı amaçsal görevlerini bile içine almaktan çekinmiştir.

Üretim eğitimi ve verimli (prodüktiv) çalışmaya, devrimciliğe hemen hiç yer verilmemiş, en azından kendi koşullarına uygun ortamı bile hazırlanmamış programlama ile karşı karşıya bulunmaktadır. Özellikle koşullandırmayı hedefleyen bir ezbercilik anlayışı başvurulan tek yöntem olmuştur. Değerlendirme aşaması ise hiç işlemez bir durumdadır ya da belleği zorlamaya yöneliktir.

Tüm bunların maksatlı olduğu söylenmemeli denirse, işte o zaman, en azından ihmal denilebilir.

İşte böyle bir ortama, alana bir yerde maksatlı ya da ağır ihmal sayılabileceğimiz uygulamayı elinin tersi ile bir yana itebilecek yeterlikte ve bilinçte öğretmen yetiştirmek zorunluluğu vardır. Bu öneri doğru çizgidir. Ancak, egemen güçlerin bu doğru çizgi üzerinde yürüyemeyeceklerini biz önceden biliyoruz. Mevcudu bile geriye götürmek savaşına girdiklerini son yıllarda hep birlikte izliyoruz. Öğretmen lisesinde okuyan yoksul halk çocukları faşizme kitle tabanı oluşturulmak için koşullandırılıyor. Sınıfsal kökenlerine yabancılaştırılıyor. Kimi demokrat politikacılar bile yanıltılıp, öğretmen liselerinin ilkokul öğretmeni mezun etmemesini sağlamaya araç ediliyor. Bunun anlamının bilincine varamayan o politikacılar uyarılara da kulak asmaz oluyor.

1948'lerde Köy Enstitülerine çizilen çizgi o noktada kalıyor. Köy emekçilerini bilinçlendirme yasaklığı dünyanın çelişkilerini, insanın insanlığını sezdirmeye, görmeye yönelik Köy Enstitüleri olgusu körletiyor. O'nun öncüleri, O'na gönül verenler bir zamanlar «suçlu» sayılarak yargılanıyor. Emegin savaşımını yazan bir bilim dalı olarak kabul ettiğimiz tarih, yanlıgsız yargısını veriyor : «suçlu egemen güçlerdir» yargısı bilinçlere kazınıyor.

Günümüzde öğretmen yetiştiren kurumların taranması halinde, görülüyor ki, ne «eğitim birliği yasası»na uygunluk vardır, ne de emekten yana bir düzenleme ve kaynak birliği. 1739 sayılı «Mülli Eğitim Teme. Yasası»na lisans öncesi, lisans, lisansüstü düzeyde öğrenimli öğretmen yetiştirme konul-

muştur. İki yıllık «Eğitim Enstitüleri» bunun ardından açılmış; öğretmen liselerini bitirenler ve lise mezunları bu okullara alınmaya başlanmıştır. Anılan okullara alınan ve alınmayan öğrencilerin ne durumda olduğunu bilmeyen yoktur sanırım.

İlköğretim alanında «Temel Eğitim - I» ve «Temel Eğitim - II» kademe okulları olarak bölümlenmiş, bu bölümlenme de öylesi bir düzenlemeye kılıf olmuştur. Sekiz (8) yıllık zamanlı bir öğretim, bir bütün olarak düşünülüp, buna göre ve tek ad altında üniversitelere bağlı olarak «Eğitim Fakülteleri» açılması gerekirken bu bölük pörçük yapımın düzenlenmesi nedenini araştırmaya kamımca gerek kalmamıştır.

Bu dağınıklık bir saptırmadır. Böylesi bir şaşırtma ile olumlu hedeflere varılmaması düşünülmüştür. Eğitim emekçilerinin sınıfsal bilinçlenmeleri önlenmek istendi, emekten yana ağırlık koyamamalarını sağlamak için eğitim farklılıklarını, ekonomik farklılıklarını kariyerist yapı geliştirerek ve buldukları duruma koşullandırılarak bu tutumlarını, eğitim emekçilerinin birlik, dayanışma ve örgütlenmelerini önleyememiştir. Bir TÖB-DER'in oluşmasını geniş halk yığınlarıyla, öteki demokratik kitle örgütleriyle sağlıklı diyalog kurmasını önleyememiştir. Bu öğretmen örgütünün kendi sorunlarını, bilimsel bulgu ve verileri de göz önünde tutarak ortaya koymuş ve çözüm yolu göstermesini önleyememiştir. Ardından önerdiği çözüm yollarının hayata geçirilmesi, giderek direnci artan ortak hareketi önleyememiş geniş eğitim emekçi yığınının, kamuoyunun sorunlarının ülkesinin sorunlarından soyutlanarak ele alın-

masının mümkün olmadığı yargısında birleşmesini önleyememiştir.

İşte şimdi eğitim emekçilerinin bilinç düzeyi bu aşamadır.

İLKÖĞRETİME EĞİTİM EMEKÇİSİ YETİŞTİRME SORUNU İLE İLGİLİ ÖNERİLER

Yukarıda, toplu eleştiri bölümünde öğretmenin yoksul halk kesiminden geldiğini, Türkiye'de bir milyon üzerinde zorunlu öğrenim çağında olup da okul dışı çocuğun bulunduğunu; öğretmenin mesleğinin, toplumun aydın, bilinçli bir üyesi olduğunu, bilincinde biriktirdiğini halkına taşıması gerektiğini vurgulamıştık.

O nedenle ilköğretime eğitim emekçisi yetiştirme sorunu ile ilgili önerimi bu görüşler ışığı altında sıralayacağım.

1 — Bugünkü öğretmen liselerinin ilkokula eğitim emekçisi yetiştirmesi çift yönlü yararını nedeniyle zorunludur.

a) Zorunlu öğrenim çağında bulunan (bunun çoğunluğu kız çocuğu, birbuçuk milyon dolaylarındaki çocuğun alfabe öğretimine kavuşturulması,

b) Burjuvazinin öğretmen liselerine öncelikle ekmek ve iş için giren halk çocukları üzerinde oynamak istediği oyunu bozmak, bugünkü faşizme kadro ve kitle tabanı oluşturma gayretlerini boşa çıkarmak.

2 — Çift yönlü yarar getireceği inancıyla bugünkü öğretmen liselerinin ilkokul eğitim emekçisi mezun etmesini önerirken, tüm eğitim emekçilerinin

dört yıllık yüksek öğrenimden geçirilmesini erteleyelim demek istediğimiz anlaşılmasın. Hem öğretmen liselerinden eğitim emekçisi mezun etmek, hem de yüksek öğrenimli olmayan eğitim emekçilerinin dört yıllık eğitimden geçirilmesinin mümkün olduğunu söylemek istiyorum. Yatay programlarla hizmet içi eğitimlerinin, dikey programlarla da yüksek öğrenimlerinin sağlanabileceği kanısındayım. Burada hizmet içi eğitim üzerinde durmayacağım. Ancak, eğitim emekçilerinin, çift yönlü ilkökul görevinde bulunduğu sırada nasıl dört (4) yıllık yüksek öğretimden geçirebiliriz, bunun üzerinde duracağım :

a) Bu çift yönlü durumu, yani bir yandan öğretmen liseleri ilkökul eğitim emekçisi yetiştiren kurum haline dönüştürülürken, diğer yandan tüm eğitim emekçilerini yüksek öğrenimli kılma çalışmalarını tümüyle kavrayan bir plan hazırlanmalıdır. Plan, 2. Beş Yıllık Plan süresini aşmamalıdır.

b) Anılan plana göre, dört yıllık eğitim verecek programlar hazırlanırken, diğer yandan fizik koşulları ve öğretim kadrosu, parasal olanaklar sınırına değin zorlanarak en hızlı biçimde hazırlanmalıdır. Hazır duruma gelen her yüksek okul, amaçları doğrultusunda işlevleriyle ilgili çalışmaya derhal başlatılmalıdır. Gerekirse akşam öğretimi, yaz okulu gibi ünitelere yer verilmelidir.

c) Mevcut eğitim enstitüleri ve eğitim fakülteleri, yüksek öğretmen okulları, öğretmen liseleri bu atılımın her bakımdan temelleri olmalıdır. Ancak istenen biçim ve düzenleme, eğitim teknolojisinin tüm bulgu ve verileri de kullanılarak en kısa zamanda ve en iyi biçimde yapılmalıdır.

d) Bu planlama sekiz yıllık öğretimi zorunlu görerek eğitim emekçisi karşılandıkça, okullaşma tamamlanıncaya, koşutlu olarak uygulamaya geçmelidir.

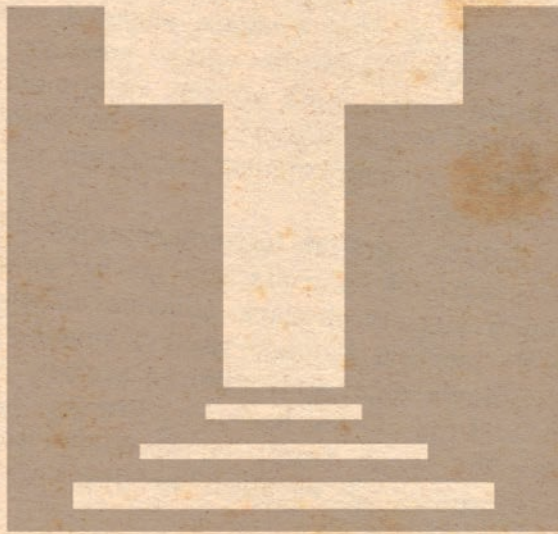
e) Hazırlanan amaca ulaşıldığında, yani öğrenci artışları da gözetilerek eğitim emekçisi karşılanabilir. (sekiz yıllık zorunlu öğretim için yüksek öğretimli eğitim emekçisi) okullaşma tamamlanır, istenilen nicel ve nitel ereklere ulaşır duruma geldiğinde öğretmen liselerinin eğitim emekçisi mezun etmes durdurulmalı; ama yüksek öğretimden geçmiş eğitim emekçilerinin yüksek öğrenimli kılması çalışma ve uygulamaları, amacına ulaşmıncaya değin sürmelidir.

f) Yüksek öğretim kurumlarının okullaşmaları sürerken, öğretmen kurullarının görüşü de alınarak hazırlanan yüksek okullara sınavsız alınmalı. İsteyenler de merkezi sistemle yapılan sınavları kazanmak koşuluyla diğer üniversite ve yüksek okullara girebilmeliler. Genel liseleri bitirenler, bu eğitim fakültelerine ancak sınırlı bir kontenjanla (örneğin % 10) müracaat ederek girebilmeliler. O da merkezi sistemle seçilerek.

3 — İu arada :

a) Eğitim teknolojisinin geliştirilmiş her türlü bulgu ve verilerinden yararlanılarak, eğitim, halk yararına, nitel ve nicel yönden en üst düzeye getirilmelidir.

b) Tüm eğitim emekçilerinin sürekli gelişmelerini sağlamak, yeniliklerini artırmak, daha ileri görevlere hazırlamak için tüm koşullar uygun hale getirilmeli ve bu yolda maddi olanaklar esirgenmemelidir.

TÜSTAV

Halkevleri Basımevi, Ankara - 1977

Tel : 17 65 53